

Asia: VN/18557/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne julkisen sosiaalihuollon sosiaalipalvelun toteutuksen tehtävän käyttöoikeuden laajentamisesta palvelun järjestämisessä syntyviin asiakastietoihin (14 §)?

-

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Onko asetusluonnoksessa tunnistettu oikein, mitä yhteiset palvelut voivat olla (17 ja 18 §)?

-

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko terveydenhuollon käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin tarkoituksenmukaiset (17 §)

-

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko sosiaalihuollon käyttöoikeudet potilastietoihin tarkoituksenmukaiset (18 §)

-

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko ehdotus luovutusluvan kohdentamisesta asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävä ja selkeä?

-

Luovutusluvan kohdentaminen. Mahdollistaako luovutusluvan kohdentaminen asiakkaan tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Luovutusluvan kohdentaminen. Vastaako luovutusluvan kohdentaminen sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tarpeita?

-

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko luovutusluvan mukainen lupien kohdentaminen toteutettavissa esitetyllä tavalla asiakas- ja potilastietojärjestelmiin (huomioiden sekä uusien tietorakenteiden mukaisesti tallennetut tiedot että aiemmin tallennetut tiedot)

-

Arvionne asetuksen mukaisen luovutusluvan tietojärjestelmätoteutukseen tarvittavasta ajasta ja kustannuksista:

-

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

-

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

-

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

-

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

-

Potilastietojen erityissuojaus. Kannatatteko esitettyjä laajennoksia erityissuojaukseen?

-

Muita kommentteja asetusluonnoksesta:

Sosiaalihuollon tietojen luovutuslupa on voitava antaa myös kuntoutuspalveluita tuottavalle palveluntuottajalle. Kuntoutuspalvelut voivat asetuksen määritelmien mukaisesti olla rajattuja terveyspalveluita, sillä yksityisillä terapiapalveluntuottajilla (kuten Kelan vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen palveluntuottajilla) ei ole juuri milloinkaan potilaan hoidosta kokonaisvastuuta, vaan

kokonaisuudessa hoitovastuu on ulotettu hyvinvointialueelle, joka laatii hoidon perustana olevan kuntoutussuunnitelman.

Hyvinvointialueella voi sosiaalihuollon puitteissa olla paljonkin olennaista tietoa kuntoutujan työ- ja toimintakykyä tukevista seikoista, kuten asiakkaalle myönnettyistä kodin muutostöistä tai apuvälineistä esimerkiksi harrastustoimintaan liittyen. Kuntoutuksen tavoitteet työ- ja toimintakyvyn tukemiseksi ovat usein yhteneviä sosiaalihuollon tavoitteiden kanssa, samoin kuin ratkottavat ongelmat ovat usein sekä sosiaali- että terveydenhuoltoa. Mitä parempi toimintakyky asiakkaalla on ja mitä aktiivisempi lähipiiri tällä on auttamassa, sitä paremmin tieto yleensä kulkeutuu sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Huostaanottotilanteissa tai muuten haastavissa elämäntilanteissa tai ilman edunvalvontaa toimivilla, mutta edunvalvontaa tarvitsevilla asiakkailla nämä haasteet voivat korostua.

Fysio-, toiminta-, ja puheterapeuttien sekä muiden kuntoutuksen parissa työskentelevien ammattikuntien kuulumista asetuksen 2 §:n mukaisesti ”rajattuihin potilaan terveyspalveluiden toteuttamisen työtehtäviin” tulisi tarkastella kriittisesti sen vuoksi, että näihin ammattikuntiin kuuluu olennaista ja kiinteää yhteistyötä laaja-alaisten momentin kohdan 1) ammattiryhmien kanssa.

Lähtökohta terveydenhuollossa ja henkilötietojen käsittelyssä muutoinkin on, että potilas- ja asiakastietoja voidaan käsitellä vain siinä käytössä, johon tiedot on kerätty. Toisin sanoen tietoja käytetään vain potilaan hoidon suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Tämä lähtökohta huomioiden ammattikohtainen rajausta tietojen näkyvyyteen vaikuttaa keinotekoiselta. Jos tämän rajauksen tarkoituksena on vähentää tietojen väärinkäytön riskiä, tulisi pyrkiä selvittämään vaihtoehtoisia vähemmän hoitoa häiritseviä vaihtoehtoja samaan tavoitteeseen pääsemiseksi. Tietojen näkyvyyden rajaamista tehokkaampia keinoja voisivat olla lokitietojen tehokkaampi avaaminen asiakkaalle tai tämän edunvalvojalle sekä satunnaisotannalla tai tekoälyllä valvottu tietojen luku- ja käyttöprofiili.

Vain tietojen poikkeukselliseen käyttöön olisi syytä puuttua, ja jättää asianmukainen ja perusteltu potilastietojen käyttö kategoristen rajausten ulkopuolelle.

Asetukseen on syytä täsmentää edelliseen asetukseen jäänyt epäselvä sanamuoto omaan potilasrekisteriin tuotujen tietojen käytön osalta. Kyse on asetuksen 8 §:stä 5) -kohdan muista potilashallinnon tehtävistä ja niitä koskevista omista potilastiedoista. Kohdassa todetaan seuraavasti:

Potilashallinnon tehtävässä kaikissa tämän asetuksen 3 §:n mukaisissa palveluissa ammattihenkilöillä ja muilla asiakastietoja käsittelevillä henkilöillä on käyttöoikeus seuraaviin tietoihin:

·
·
·
5) muissa potilashallinnon tehtävissä tehtävän edellyttämät palvelunantajan omat potilastiedot.

Muille potilashallinnon työntekijöille voidaan siis myöntää käyttöoikeus palvelunantajan omiin potilastietoihin.

Asetuksen perustelumuistion sivulla 3 todetaan, että:

”Samoja käyttöoikeussääntöjä sovelletaan sekä palvelunantajan omissa rekistereissä oleviin asiakastietoihin että luovutuksella saatuihin muiden palvelunantajien asiakastietoihin, jos asetuksessa ei erikseen todeta käyttöoikeuden olevan vain palvelunantajan omissa rekisterissä oleviin tietoihin.”

Tässä asetuksen nimenomaisessa pykälässä todetaan, että sitä sovelletaan palvelunantajan omiin potilastietoihin, muttei omissa rekisterissä oleviin tietoihin. Käyttöoikeuden ulkopuolelle jäisivät oletettavasti potilastiedon arkistosta haettavat muiden palveluntuottajien tiedot. Sellaisia tietoja potilashallinto ei yleensä tarvitse.

Mitkä ovat palvelunantajan ”omia” potilastietoja, on tässä kohden kuitenkin epäselvää. Tarkoitetaanko sillä omissa toiminnassa syntyneitä potilastietoja, vai myös muita potilastietoja, jotka palveluntuottaja on tallentanut omaan potilasrekisteriinsä? Tällaisia muualta saapuneita tietoja voivat olla esimerkiksi Kelan järjestämässä vaativassa lääkinnällisessä kuntoutuksessa Kelalta tai asiakkaalta saatu asiakasta koskeva julkisen terveydenhuollon kuntoutussuunnitelma tai kuntoutushakemus.

Potilashallinnon henkilökunta ottaa vastaan asiakkaalta saadun kuntoutushakemuksen ja sen liitteet (kuten kuntoutussuunnitelman) ja siten potilashallinnolla tulisi olla mahdollisuus myös tarkistaa liitteet myöhemmin esimerkiksi siltä varalta, että asiakas on lähettänyt väärät liitteet tai tiedot on tallennettu väärän asiakkaan alle.

Asetuksen sanamuoto olisi selkeämpi, jos kyse olisi ”omien tietojen” sijaan ”omaan rekisteriin tallennetuista” potilastiedoista.

Saarinen Juhani
Suomen Kuntoutusyritykset ry